

## Погляд на проблему

УДК 616-056.2-07-08-039.76

DOI 10.11603/1811-2471.2019.v.i3.10521

### ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ОБМЕЖЕНЬ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТА ЗДОРОВ'Я В РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ ПРАКТИЦІ

©Т. Г. Бакалюк, Г. О. Стельмах, Н. Р. Макачук

*Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

**РЕЗЮМЕ.** Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) застосовується більше 10 років у світовій практиці в реабілітаційному процесі. Враховуючи сучасну парадигму охорони здоров'я та фізичної терапії з їх фокусуванням на функціонуванні людини, її активності й участі, реабілітаційний діагноз має базуватися на МКФ. Лікарям фізичної та реабілітаційної медицини необхідно в своїй клінічній практиці орієнтуватися не тільки на клінічний діагноз, а й на МКФ як основу для встановлення реабілітаційного діагнозу.

На основі обстеження пацієнта складається список проблем, сформульованих у категоріях МКФ (функція, активність, участь), проводиться кількісне оцінювання прояву порушення або обмеження та визначається роль фактора зовнішнього середовища, після встановлення реабілітаційного діагнозу складається програма реабілітації, ефективність якої контролюється також за допомогою МКФ.

МКФ покликана допомогти визначити мету та завдання фізичної терапії, оцінити ефективність реабілітації, тому застосування цієї класифікації допоможе не тільки описати порушення та обмеження, які виникають у людини внаслідок будь-якого захворювання, травми чи патологічного стану, а й скласти програму реабілітації з оцінюванням її ефективності під час застосування реабілітаційних заходів.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** Міжнародна класифікація функціонування; реабілітаційний діагноз; реабілітаційні програми.

**Вступ.** «Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я» є міжнародним стандартом опису та моніторингу функціонування [1]. Протягом останнього десятиріччя у всьому світі почали активно використовувати МКФ, що дозволяє розглядати пацієнта в рамках складної біопсихосоціальної системи, що взаємодіє із навколишнім середовищем, та використовувати різні засоби реабілітації, які впливатимуть не на окремий орган або систему, а на організм у цілому [2].

На сьогоднішній день у світовій практиці МКФ використовують як базову для побудови реабілітаційного діагнозу в процесі фізичної реабілітації осіб з порушенням опорно-рухового апарату, нервової системи та з психологічними порушеннями [3].

Класифікації МКФ для України є відносно новою, що потребує більш детального вивчення її застосування.

**Основна частина.** Реабілітація має на меті дозволити людям, які мають захворювання або можуть мати інвалідність, досягти і підтримувати оптимальне функціонування. Оцінка функціонування орієнтована на пацієнта та на визначення мети реабілітації і є відправною точкою реабілітаційного процесу. В рамках МКФ реабілітологи можуть спочатку розраховувати на загально визнану модель, що має універсальну мову для опису та класифікації функціонування [4].

Лікар фізичної та реабілітаційної медицини в своїй клінічній діяльності стикається з багатьма захворюваннями. Світовий досвід показує, що виходити тільки з позицій клінічного діагнозу неприпустимо, оскільки він описує тільки патологію і не відображає функціональний стан пацієнта, тобто є малоінформативним. Більше того, різноманітні клінічні діагнози можуть зовні однаково відображатися на функціональному стані пацієнта (ДЦП, інсульт, пухлини мозку), і навпаки, функціональний стан пацієнта може сильно відрізнитися при одному й тому ж клінічному діагнозі [2, 5].

МКФ має допомогти уніфікувати встановлення реабілітаційного діагнозу, визначити мету та завдання фізичної терапії, оцінити ефективність реабілітації, застосування цієї класифікації допоможе описати порушення та обмеження, які виникають у людини внаслідок будь-якого захворювання, травми чи патологічного стану. Лікаря фізичної та реабілітаційної медицини у своїй клінічній практиці необхідно орієнтуватися не тільки на клінічний діагноз, а й на МКФ, як основу для встановлення реабілітаційного діагнозу [6].

МКФ охоплює всі аспекти та рівні функціонування людини, вона зручна для використання у повсякденній клінічній практиці. Список категорій МКФ дає швидку додаткову інформацію [7].

Базові набори МКФ забезпечують повний комплексний та всебічний опис стану функціону-

Огляди літератури, оригінальні дослідження, **погляд на проблему**, випадок з практики, короткі повідомлення вання, дозволяють провести оцінку реабілітаційного потенціалу. Такий опис відображає повноцінну картину функціонування організму з врахуванням клінічної ситуації, факторів зовнішнього середовища та персональних чинників. Тобто, згідно з сучасною парадигмою охорони здоров'я, фізичної та реабілітаційної медицини, які сфокусовані на функціонуванні людини, її активності й участі, реабілітаційний діагноз має базуватися на МКФ [8].

Для того, щоб скористатися МКФ в управлінні реабілітацією, існує потреба у розробці відповідних інструментів МКФ для клінічної практики. Такі інструменти МКФ були розроблені для використання на різних етапах циклу реабілітації. Існуючі основні набори МКФ у поєднанні з використанням кваліфікаторів МКФ були основою для цієї розробки. У клінічній практиці ці інструменти МКФ дозволяють описувати функціональний стан, ілюструвати досвід функціонування пацієнта та співвідношення між реабілітаційними цілями та відповідними цілями втручання, створювати огляд ресурсів, необхідних для поліпшення конкретних аспектів функціонування людини та зміни її функціонального стану після реабілітаційних втручань. Інструменти МКФ підтримують загальне розуміння функціонування та спілкування між членами групи при їх використанні у багато-профільній реабілітації [4].

МКФ класифікує як різні показники здоров'я, так і показники, що пов'язані зі здоров'ям. Тому вона є універсальною класифікацією, яка може застосовуватись до всіх людей, а не тільки до осіб з обмеженнями життєдіяльності. Наприклад, при суглобовій патології реабілітаційний діагноз повинен всебічно оцінити зміни як у патофізіологічному, так і у функціональному стані пацієнта, що викликані захворюванням. Згідно з МКФ, зміни функцій тіла у пацієнтів із суглобовою патологією (наприклад, функції м'язової сили та м'язового тону, функції м'язової витривалості та пропріорецепції, відчуття болю) можуть спричинити обмеження в «активності» (обмежена рухливість, хода, підтримання положення тіла) і «участі» (зайнятість, навчання, соціальна реінтеграція). Тобто формування категоріального профілю для кожного пацієнта за допомогою МКФ забезпечує повну, комплексну, всебічну характеристику стану його функціонування. Така характеристика дає повноцінну картину роботи організму з врахуванням клінічної ситуації, факторів зовнішнього середовища, персональних чинників.

Дослідження [1] показало, що дані про функціональні порушення можуть бути зібрані безпосередньо за допомогою МКФ, використовуючи категорії МКФ в якості предметів та кваліфікаційні класи МКФ як рейтингову шкалу. Результати

цього дослідження свідчать, що сукупні рейтинги категорій МКФ з розділів d4 «Мобільність», d5 «Самообслуговування» та d6 «Внутрішнє життя» охоплюють більш широкий спектр конструкцій, ніж відповідні підсумовуючі елементи шкали SF36. Це дослідження ілюструє потенціал МКФ та її переваги порівняно з іншими опитувальниками.

Також оцінка впливу ревматичного захворювання на окремого пацієнта необхідна для оцінки результатів втручання, спрямованого на процес захворювання, а також на відновлення функціонування пацієнта. МКФ – це всеосяжний інструмент, призначений для запису та організації широкого спектра інформації про стан здоров'я, що базується на біопсихосоціальної перспективі. Компоненти МКФ, а саме функції тіла, структури тіла, діяльність та участь, доповнюються контекстуальними компонентами, екологічними факторами та особистісними чинниками. Усі вони перебувають у взаємодії. МКФ містить переліки так званих категорій МКФ, які описують компоненти інтегративної моделі Всесвітньої організації охорони здоров'я.

У МКФ використано буквено-числову модель, у якій більш широкі категорії визначені, щоб включати більш детальні підкатегорії. Організована таким чином з більш ніж 1400 категоріями МКФ охоплює практично весь спектр проблем, що виникають у пацієнтів із захворюваннями опорно-рухового апарату. Основні практичні інструменти МКФ включають контрольні списки МКФ, основні набори МКФ та лист оцінки МКФ. МКФ стала загальноновизнаною концептуальною базою і все частіше застосовується в клінічній практиці для структуризації проблем пацієнта, особливо в мультидисциплінарній бригаді, та для реалізації реабілітаційних цілей [9].

Отже, на основі обстеження пацієнта складається список проблем, сформульованих у категоріях МКФ (функція, активність, участь), проводиться кількісне оцінювання прояву порушення або обмеження та визначається роль фактора зовнішнього середовища. Після встановлення реабілітаційного діагнозу складається програма реабілітації, ефективність якої контролюється також за допомогою МКФ.

Розвиток електронних систем документації та віднесення стандартизованих інструментів до категорій МКФ можуть сприяти подальшому вдосконаленню управління реабілітацією на базі МКФ у майбутньому [4].

**Висновки.** Використання МКФ у клінічній практиці при проведенні реабілітації допомагає сформулювати реабілітаційний діагноз та покликана допомогти визначити мету та завдання фізичної терапії, оцінити ефективність реабілітації. Тому застосування цієї класифікації допоможе не

Огляди літератури, оригінальні дослідження, **погляд на проблему**, випадок з практики, короткі повідомлення тільки описати порушення та обмеження, які виникають у людини внаслідок будь-якого захворювання, травми чи патологічного стану, а й скласти програму реабілітації з оцінюванням її ефективності під час застосування реабілітаційних заходів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. The measurement of functioning using the International Classification of Functioning, Disability and Health: comparing qualifier ratings with existing health status instruments / B. Prodinge, G. Stucki, M. Coenen, A. Tennant // *Disabil. Rehabil.* – 2019. – Vol. 41 (5). – P. 541–548.
2. Использование международной классификации функционирования (МКФ) в амбулаторной и стационарной медицинской реабилитации: инструкция для специалистов / Е. В. Мельникова, Т. В. Буйлова, Р. А. Бодрова [и др.] // *Вестник Восстановительной медицины.* – 2017. – № 6 (82). – С. 2–20.
3. Романишин Н. Я. Основы построения реабилитационного диагноза в клинической практике физическим реабилитологом / Н. Я. Романишин // *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту.* – 2012. – № 1. – С. 94–96.
4. Rauch A. How to apply the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) for rehabilitation management in clinical practice / A. Rauch, A. Cieza, G. Stucki // *Eur. J. Phys. Rehabil. Med.* – 2008. – Vol. 44 (3) – P. 329–342.

#### REFERENCES

1. Prodinge, B., Stucki, G., Coenen, M., & Tennant, A. (2019). The measurement of functioning using the International Classification of Functioning, Disability and Health: comparing qualifier ratings with existing health status instruments. *Disabil. Rehabil.*, 41 (5), 541-548.
2. Melnykova, E.V., Buylova, T.V., Bodrova, R.A., Shmonin, A.A., Maltseva, M.N., & Ivanova, G.Ye. (2017). Ispolzovaniye mezhdunarodnoy klassifikatsii funktsionirovaniya (MKF) v ambulatornoj i statsionarnoj meditsinskoj reabilitatsii: instruktsiya dlya spetsialistov [Use of the International Classification of Functioning (ICF) in outpatient and inpatient medical rehabilitation: A manual for specialists]. *Vestnik vosstanovitel'noy meditsyny – The Reporter of Restorative Medicine*, 6 (82), 2-20 [in Russian].
3. Romanyshyn, N.Ya. (2012). Osnovy postroeniya reabilitatsyonnogo diagnoza v klinicheskoy praktike fizicheskim reabilitologom [Fundamentals of the construction of a rehabilitation diagnosis in clinical practice by a physical rehab]. *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogics, Psychology and Medical and Biological Problems of Physical Education and Sports*, 1, 94-96 [in Russian].
4. Rauch, A., Cieza, A., & Stucki, G. (2008). How to apply the International Classification of Functioning,

Перспективним є впровадження МКФ у клінічну практику, що сприятиме індивідуальному підходу до пацієнта при призначенні йому реабілітаційних втручань та контролі реабілітаційного процесу.

5. International classification of functioning, disability and health: children & youth version: ICF-CY / World Health Organization. – 2007. – P. 301.
6. Methodology of «Physical and rehabilitation medicine practice, evidence based position papers: the European position» produced by the UEMS-PRM section / S. Negrini, C. Kiekens, M. Zampolini [et al.] // *Eur. J. Phys. Rehabil. Med.* – 2016. – Vol. 52, No. 1. – P. 134–141.
7. Burger H. Can the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) be used in a prosthetics and orthotics outpatient clinic? / H. Burger // *Prosthet. Orthot. Int.* – 2011. – Vol. 35 (3). – P. 302–309.
8. White book on physical and rehabilitation medicine in Europe./ *European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine.* – 2018. – Vol. 54 (2). – P. 125–321.
9. Grazio S International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) in the most important diseases and conditions of rheumatology practice / S. Grazio // *Reumatizam.* – 2011. – Vol. 58 (1). – P. 27–43.

- Disability and Health (ICF) for rehabilitation management in clinical practice. *Eur.J. Phys. Rehabil. Med.*, 44 (3), 329-342.
5. (2007). International classification of functioning, disability and health: children & youth version: ICF-CY. *World Health Organization*, 301.
6. Negrini, S., Kiekens, C., Zampolini, M., Wever, D., Varela Donoso, E., & Christodoulou, N. (2016). Methodology of “Physical and rehabilitation medicine practice, evidence based position papers: the European position” produced by the UEMS-PRM section. *Eur. J. Phys. Rehabil. Med.*, 52 (1), 134-141.
7. Burger, H. (2011). Can the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) be used in a prosthetics and orthotics outpatient clinic? *Prosthet. Orthot. Int.*, 35 (3), 302-309.
8. (2018). White book on physical and rehabilitation medicine in Europe. *European Journal of Physical and Rehabilitation Medicine*, 54 (2), 125-321.
9. Grazio, S. (2011). International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) in the most important diseases and conditions of rheumatology practice. *Reumatizam*, 58 (1), 27-43.

## ПРИМЕНЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ КЛАССИФИКАЦИИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ, ОГРАНИЧЕНИЙ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЗДОРОВЬЯ В РЕАБИЛИТАЦИОННОЙ ПРАКТИКЕ

©Т. Г. Бакалюк, Г. О. Стельмах, Н. Р. Макаrchук

*Тернопольский национальный медицинский университет имени И. Я. Горбачевского МОЗ Украины*

**РЕЗЮМЕ.** Международная классификация функционирования, ограничений жизнедеятельности и здоровья (МКФ) применяется более 10 лет в мировой практике в реабилитационном процессе. Учитывая современную парадигму здравоохранения и физической терапии с их фокусированием на функционировании человека, его активности и участии, реабилитационный диагноз должен базироваться на МКФ. Врачам физической и реабилитационной медицины необходимо в своей клинической практике ориентироваться не только на клинический диагноз, но и на МКФ в качестве основы для установления реабилитационного диагноза.

На основе обследования пациента составляется список проблем, сформулированных в категориях МКФ (функция, активность, участие), проводится количественное оценивание проявлений нарушения или ограничения и определяется роль фактора внешней среды, после установления реабилитационного диагноза составляется программа реабилитации, эффективность которой контролируется также с помощью МКФ.

МКФ призвана помочь определить цель и задачи физической терапии, оценить эффективность реабилитации, поэтому применение этой классификации поможет не только описать нарушения и ограничения, которые возникают у человека в результате любого заболевания, травмы или патологического состояния, но и составить программу реабилитации с оценкой ее эффективности при применении реабилитационных мероприятий.

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:** Международная классификация функционирования; реабилитационный диагноз; реабилитационные программы.

## APPLICATION OF THE "INTERNATIONAL CLASSIFICATION OF FUNCTIONING, DISABILITY AND HEALTH" IN REHABILITATION PRACTICE

©T. G. Bakalyuk, H. O. Stelmakh, N. R. Makarchuk

*I. Horbachevsky Ternopil National Medical University*

**SUMMARY.** The International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) is being applied worldwide in the rehabilitation process. Given the current paradigm of health and physical therapy with their focus on human functioning, activity and participation, rehabilitation diagnosis should be based on ICF. Specialists of Physical and Rehabilitation Medicine need to focus not only on clinical diagnosis but also on ICF as a basis for rehabilitation diagnosis in their clinical practice.

On the basis of the examination of the patient, a list of problems formulated in the ICF categories (function, activity, participation) is made, quantitative assessment of the manifestation of disturbance or limitation is served, and the role of the environmental factor is determined, after the establishment of the rehabilitation diagnosis a program of rehabilitation is offered, the effectiveness of which is also monitored by the ICF.

ICF aims to help defining the purpose and objectives of physical therapy, evaluating the effectiveness of rehabilitation, so the application of this classification will not only describe the disorders and limitations that occur in a person due to any disease, trauma or pathological condition, but also to draw up a rehabilitation program to evaluate its effectiveness during application of rehabilitation measures.

**KEY WORDS:** ICF; rehabilitation diagnosis; rehabilitation programs.

Отримано 14.09.2019